

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av bedömning och be-
tygsättning vid den kommunala grundskolan
Alléskolan i Vara kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Alléskolan

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av bedömning och betygssättning i grund- och gymnasieskolan under hösten 2013¹. Granskningen vid Alléskolan i Vara kommun ingår i detta projekt.

Alléskolan besöktes den 12 – 14 november 2013 och kompletterades med en telefonintervju med rektor den 3 december. Ansvariga inspektörer har undervisningsrådet Bo Jersenius och utredaren Henrik Frykman varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av bedömning och betygssättning i grund- och gymnasieskolan genomförs i totalt 14 kommunala och 9 fristående skolor. Dessa har valts ut bland skolor som ingår i omrätningsomgång fyra (Skolinspektionens omräkning av nationella prov gjordes 2012 för fjärde gången som en del av ett regeringsuppdrag). De 32 grundskolor och 14 gymnasieskolor med störst avvikelse mellan nationella prov och betyg i något av ämnena engelska, matematik eller svenska har utgjort ett första urval. Bland dessa har sedan de 16 grundskolor och 7 gymnasieskolor valts som har störst avvikelse i omräkningen.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Den enskilda verksamhetsrapporten kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

¹ För information om Skolinspektionens kvalitetsgranskningar, se www.skolinspektionen.se

Bakgrundsuppgifter om Alléskolan

Allmänt om skolan

Alléskolan är en grundskola med 320 elever i årskurserna 7 - 9. I årskurs 9 går 107 elever fördelade på 4 klasser.

Skolan leds av en rektor som har stöd av en utvecklingsledare. Lärarna i årskurs 9 utgör ett arbetslag. I arbetslaget ingår sju lärare som har sin huvudsakliga undervisning i årskurs 9. Lärarna vid skolan är också indelade i ämnesgrupper som träffas varje vecka.

Betygsstatistik för skolan

Enligt skolans lokala betygsstatistik för vårterminen 2013 nådde 93 procent av eleverna kunskapskraven i engelska, 87 procent kunskapskraven i matematik samt 93 procent kunskapskraven i svenska/svenska som andra språk.

Nationell statistik över skolans resultat i jämförelse med riket för tidigare år framgår av nedanstående tabell:

År	Engelska		Matematik		Svenska/Svenska som andraspråk		Nått målen i alla ämnen	
	Alléskolan	Riket	Alléskolan	Riket	Alléskolan	Riket	Alléskolan	Riket
2012	93,2	93,7	93,2	91,2	98,3/-	97,1/74,1	81,0	77,4
2011	97,0	93,9	86,7	91,4	96,2/-	97,1/74,3	77,9	77,3
2010	92,3	93,8	93,7	92,1	97,0/-	96,5/73,3	75,5	76,6
2009	95,9	94,0	94,6	92,6	94,6/-	96,8/74,5	86,6	77,0
2008	96,2	94,3	90,4	92,6	96,2/-	96,5/77,7	79,8	76,6

Andel elever som nått målen/kunskapskraven i engelska, matematik respektive svenska/svenska som andra språk samt andelen elever som nått målen i samtliga ämnen vid Alléskolan i jämförelse med motsvarande andel i riket. Ett streck markerar att data saknas eller att uppgiften baseras på färre än 10 elever. (Källa: Skolverket)

Antalet elever som gick ut årskurs 9 vårterminen 2012 var 121. Det genomsnittliga meritvärdet vid skolan var 201,5 och i riket 211,4 år 2012.

Jämförelse betyg – nationella prov

Enligt skolans sammanställning av resultat på nationella prov för aktuella ämnen vårterminen 2013 når 99 procent av eleverna ett godkänt provresultat i engelska, 90 procent i matematik och 96 procent i svenska alternativt svenska som andraspråk.

Nationell statistik över andelen elever med lägre respektive högre slutbetyg i förhållande till resultat på nationella prov i jämförelse med riket för tidigare år framgår av nedanstående tabell:

År/Ämne	Engelska				Matematik				Svenska			
	Alléskolan		Riket		Allésko- lan		Riket		Allésko- lan		Riket	
	Lä	Hö	Lä	Hö	Lä	Hö	Lä	Hö	Lä	Hö	Lä	Hö
2012	17,1	10,8	6,1	7,8	-	53,2	0,7	25,6	7,0	18,4	6,0	14,6
2011	12,3	10,0	8,0	7,1	3,1	19,1	1,0	27,4	9,2	22,9	6,4	15,9
2010	7,9	12,1	6,5	9,2	1,4	34,8	1,0	26,4	6,9	18,3	3,1	22,9
2009	9,7	13,2	5,8	10,9	2,9	32,1	1,6	21,1	7,0	18,3	4,5	18,3
2008	6,1	10,8	7,2	8,7	2,0	25,9	1,6	24,4	7,4	13,4	6,0	15,2

Andel elever med lägre respektive högre slutbetyg årskurs 9 i förhållande till resultat på nationella prov vid Alléskolan i jämförelse med motsvarande andelar i riket. Ett streck markerar att data saknas eller att uppgiften baseras på färre än 10 elever. (Källa: Skolverket)

Av den nationella statistiken framgår att de aktuella åren har det varierat om avvikelser mellan elevernas resultat på nationella prov och deras slutbetyg varit större eller mindre än motsvarande avvikelse i riket. 2012 har skolan en stor avvikelse i ämnet matematik.

Jämförelse skolans rättning av nationella prov och Skolinspektionens omrättning

Alléskolan har ingått i det urval skolor av vilka Skolinspektionen omrättat nationella prov. I Alléskolans fall är det delprov B1, B2 och C i nationella provet i matematik för årskurs 9 som omrättats. Omrättningens resultat i relation till ursprungliga rättningen redovisas på delprovsnivå. För att ta del av Skolinspektionens omrättning se: <http://www.skolinspektionen.se/sv/Beslut-och-rapporter/Publikationer/Rapporter-till-regeringen/>

För information om Skolinspektionens omrättning se slutet av denna rapport.

Resultat

1. Beslutar lärare om betyg med utgångspunkt i de krav som anges i styrdokumentet?

1.1 Använder läraren kontinuerligt formativ bedömning² för att stärka elevernas kunskapsutveckling?

Här undersöks om lärarna informerar eleverna om de grunder som tillämpas vid bedömning och betygssättning. Vidare undersöks om lärarna planerar för och genomför kontinuerliga bedömningar av elevernas kunskaper. Om lärarna samtalar med eleverna kring deras kunskapsutveckling och hur de kan påverka sin kunskapsutveckling undersöks också.

I skollag och läroplan finns bestämmelser om hur eleverna och deras vårdnadshavare ska informeras om elevens kunskapsutveckling. Bestämmelserna anger det minimum av tillfällen då eleverna ska ges information.

Av Skolverkets allmänna råd framgår att läraren för egen del redan i planeringen av undervisningen bör identifiera vilka delar av kunskapskraven som bedömningen ska utgå från i det aktuella ämnesområdet och avgöra hur eleverna ska få visa sina kunskaper. Lärarna bör också kontinuerligt ge återkoppling på elevernas arbete och tydliggöra vad som behöver utvecklas vidare.

Av forskning och erfarenhet framgår bland annat att eleverna behöver förstå syftet med undervisningen, känna sig delaktiga i syftet och hur bedömningar görs. Det är gynnsamt att på olika sätt göra eleverna förtrogna med bedömningspraxis genom att låta eleverna bedöma egna och andras arbete. Att eleverna bedömer egna och andras arbeten kan också bidra till att eleverna blir mer förtrogna med hur uppgifter lösts med olika kvalitet.

Allmänt

I intervjuer med elever och lärare framkommer att eleverna ges information om kunskapskraven i varierande utsträckning. Lärarna använder inte något gemensamt sätt för att ge eleverna information om kunskapskraven, men eleverna uppfattar att alla lärare ger information om kunskapskraven. I en del fall informeras eleverna om kunskapskraven utifrån planeringen av den aktuella

² "En bedömningsprocess som kännetecknas av att målen för undervisningen tydliggörs, att information söks om var eleven befinner sig i förhållande till målen och att återkoppling ges som talar om hur eleven ska komma vidare mot målen." Skolverkets stödmaterial 2011 "Kunskapsbedömning i skolan", sid 16.

undervisningen medan informationen i andra fall utgår från kursplanernas matriser.

Enligt Skolverkets stödmaterial är det viktigt att eleverna förstår syftet med undervisningen och känner sig delaktiga i syftet. Målen måste vara tydliga och begripliga för eleverna och de bör få möjligheter att lära sig förstå skillnader i kvalitet mellan olika prestationer. Det kan till exempel ske genom att elever och lärare diskuterar och värderar exempel på arbetsprestationer av olika kvalitet eller att bedömningsexempel arbetas fram tillsammans med eleverna. Av de planeringar som Skolinspektionen tagit del av inför besöket på skolan framgår att lärarna planerar för hur kunskapsbedömningen ska gå till i samband med att undervisningen planeras. Det varierar dock i vilken mån eleverna känner till på vilka grunder bedömningen av uppgifter sker och hur en uppgift är ett led för dem att nå kunskapskraven. Enligt både lärare och elever är det sällsynt att tidigare elevarbeten eller annat underlag används som metod för att öka elevernas förståelse för hur en uppgift kan lösas med olika kvalitet. Det finns några undantag som intervjuade elever lyfter fram, bland annat i bild och SO.

Lärarna ger framförallt eleverna kontinuerlig återkoppling genom att eleverna får uppgiftsrelaterad återkoppling i klassrumssituationen. Återkoppling som innefattar att eleverna också ska bedöma eller reflektera över sitt eget eller andras arbete förekommer sällan, men några exempel framkommer. I vilken mån lärarna ger återkoppling på skriftliga uppgifter (prov eller inlämningsuppgifter) varierar enligt eleverna. Intervjuade elever uppger att en del lärare efter ett prov "bara går vidare direkt" utan att gå igenom eller tillsammans med eleverna reflektera över resultatet. Andra lärare går igenom prov eller ger en skriftlig framåtsyftande kommentar av karaktären "...om du utvecklar ditt svar mer når du ett högre resultat".

Vara kommun har nyligen bytt digitalt system för att dokumentera elevernas kunskapsutveckling. Enligt intervjuade lärare och rektor arbetar skolan för att bli bättre på att kontinuerligt dokumentera elevernas kunskapsutveckling. Hur långt enskilda lärare kommit när det gäller att använda systemet varierar.

Eleverna har "kontaktlärare". Denne är den som genomför utvecklingssamtal med eleverna. Beroende på vilket/vilka ämnen som elevens kontaktlärare har med klassen har läraren mer eller mindre kännedom om elevens prestationer i respektive ämne. Eleverna beskriver att de får ett omdöme om sin kunskapsutveckling vid utvecklingssamtalet. De menar att i de allra flesta fall kan de koppla den information de får till det de arbetat med i undervisningen. Överlag blir den återkoppling som sker i utvecklingssamtalet på det sättet informativ

för eleverna, även om elever menar att informationen om de ämnen som inte kontaktlärares undervisar i ibland blir knapphändig. Enligt eleverna finns det alltid möjlighet att kontakta undervisande lärare och få en fördjupad information, men det är sällan de utnyttjar möjligheten. Det är viktigt att skolan försäkrar sig om att eleverna får den information om sina studieresultat som de har rätt till och behöver.

Engelska

Intervjuade elever beskriver att läraren visar på kunskapskraven i engelska i samband med ett nytt arbetsområde. Eleverna menar överlag att de förstår vad som krävs av dem, men att det trots det kan vara oklart på vilka grunder enskilda uppgifter kommer att värderas. Några gånger har läraren visat lösningar av olika kvalitet och diskuterat dessa med eleverna.

Läraren menar att eleverna har svårt att ta till sig grunderna för bedömning skriftligt och att hon därför påminner eleverna muntligt efterhand som arbetet fortskrider. Hon menar dock att hon skulle behöva göra det oftare. I det löpande arbetet ger läraren framförallt muntlig återkoppling, till exempel genom att föreslå "att du kan ju ställa den här frågan för att komma vidare".

För att eleverna ska se sin egen utveckling har läraren till exempel använt sig av samma uppgift i årskurs 7 och i årskurs 9. Eleverna kan därför jämföra en uppgift kring "civilisation work" de gjort i årskurs 7 och som de sedan gjort ytterligare en gång i årskurs 9. Läraren har också vid några tillfällen använt kamratbedömning för att eleverna ska öva upp sin förmåga att bedöma ett arbetsbetyg.

Matematik

Eleverna uppger att läraren går igenom kunskapskraven i matematik inför varje nytt arbetsområde. Läraren använder sig av storbildspresentationer och förklarar när det är ord som är svåra att förstå. Med något undantag menar eleverna att de förstår vad de ska kunna för att nå olika nivåer efter ett arbetsområde i matematik. Läraren redogör också för vad eleverna ska kunna inför kommande prov. Intervjuade elever menar att läraren sammantaget är bra på att förklara vad de ska kunna, men att det kan vara svårare att förstå hur de ska nå en högre kunskapsnivå.

Tillfällen då eleverna arbetar med själv- eller kamratbedömning förekommer enligt eleverna inte i matematik.

Läraren menar att hon inte har någon utpräglad struktur för att arbeta med formativ bedömning i matematik. Enskilda samtal med eleverna är det sätt som läraren i första hand använder för att ge eleverna återkoppling på deras lä-

rande. Utifrån resultatet på de diagnoser som eleverna regelbundet gör som en del i undervisningen, ger läraren individuell återkoppling till varje elev.

Svenska

Eleverna uppger att läraren har informerat dem om kunskapskraven i svenska. Under årskurs 8 skedde detta utifrån kursplanens kunskapskrav. I årskurs 9 har informationen i första hand ingått i den introduktion som eleverna givits inför en ny uppgift. En av de uppgifter eleverna arbetat med är "Kärlekshandboken" och inför arbetet har eleverna fått ett häfte som beskriver uppgifterna och vad i elevernas arbete som kommer att bedömas. Häftet innehåller bland annat en "checklista för bearbetning av texter" för att eleverna ska kunna värdera och utveckla sitt eget arbete. Checklistan blir på det sättet ett led i ett formativt arbetssätt inom temat.

I de planeringar som Skolinspektionen har tagit del av framgår att läraren planerar för kontinuerliga bedömningar av elevernas kunskaper. De intervjuade eleverna berättar också att läraren kontinuerligt bedömer de arbeten de gör i förhållande till kraven i planeringarna. Flertalet elever beskriver också att läraren vid olika tillfällen förklarar för dem vad de behöver utveckla för att kunna komma längre i sin utveckling och eventuellt nå ett högre betyg.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att lärarna vid skolan arbetar med att tydliggöra grunderna för bedömning och betygssättning för eleverna. Skolinspektionen noterar att lärarnas arbete i ämnesgrupperna med att definiera kraven för betyget E har fått till följd att alla intervjuade elever uppger att de fått kraven för betyget E förklarade av sina lärare.

Lärarna behöver dock i högre utsträckning diskutera hur den formativa bedömning de ger ska utformas. För eleverna får lärarnas olika sätt att arbeta till följd att det blir svårare att förstå de bedömningar de får, vad som innebär en bedömning som har relevans för deras kunskapsutveckling och vad de ska göra för att nå högre kunskapskrav. Kunskapskraven i skolan riskerar därmed att inte bli tillräckligt tydliga och begripliga för alla elever.

Ett sätt att tydliggöra informationen till eleverna kan vara att visa tidigare elevers lösningar eller att diskutera vad som utmärker ett väl genomfört arbete i samband med nya uppgifter.

1.2 Är kunskapskraven styrande för lärarens bedömning?

Här undersöks hur läraren/skolan arbetar för att lärarens bedömning och betygssättning ska uttrycka i vad mån den enskilde eleven har uppnått de nationella kunskapskrav som finns i engelska, matematik respektive svenska och tar utgångspunkt i de ämnesspecifika kunskapskrav som finns för olika betygsslag. Här undersöks också om lärarna samverkar och sambedömer elevarbeten för att öka följsamheten till kunskapskraven och därmed likvärdigheten i bedömning och betygssättning.

Av läroplanen framgår att läraren vid betygssättningen ska utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till de nationella kunskapskraven.

Av forskning och erfarenhet framkommer att samverkan mellan lärare och att lärare sambedömer elevers arbeten förbättrar förutsättningarna för att bedömningen och betygssättningen ska bli likvärdig.

Allmänt

Huvuddelen av lärarna vid Alléskolan tar utgångspunkt i kursplanernas matri-ser när de bedömer elevernas kunskaper. I olika omfattning har lärarna på egen hand, i grupp eller med hjälp av läromedel brutit ned kunskapskraven för att använda dem i bedömningen av enskilda elevers prestationer. Rektor menar att det är viktigt att ämneslagen ges möjlighet att gemensamt tolka betygskriteri-erna och är överens om vad de betyder. Detta är ett sätt för skolan att sträva mot en ökad samsyn och därmed också ökad likvärdighet. Rektor har därför i samband med studiedagar möjliggjort för lärarna att diskutera samsyn och gemensamma krav för betyget E i de olika ämnena. Frågeställningar som lärar-na fått diskutera vid ett sådant tillfälle är: *Vad står betygen för? Har alla nått så långt som möjligt? Har alla elever fått minst E? Vad gör jag/vi för att eleverna ska lyckas nå minst ett E? Var går gränsen? Varför misslyckas en del elever nå minst E? Vad kan jag/vi göra annorlunda?*

Inför införandet av Lgr 11 har lärarna deltagit i konferenser, bland annat såd-ana som anordnats av Skolverket, kring bedömning och betygssättning. Skolan har också samarbetat med andra skolor i en gemensam kompetensutveckling kring formativ bedömning.

Enligt intervjuade lärare är respektive ämneslag huvudsaklig arena för att dis-kutera bedömningsfrågor. I ämneslagen diskuteras bland annat bedömning av elevlösningar som lärare i arbetslaget tar med, i första hand sådant som läraren anser vara svårt att bedöma. Rektor och/eller utvecklingsledare är emellanåt med vid ämneslagens träffar för att delta i diskussionerna. Rektor tar också del av protokoll från ämnesgruppernas träffar. I flera ämnen deltar alla undervi-sande lärare i ett ämne i rättningen av de nationella proven i ämnet, oavsett

vilken årskurs man för tillfället undervisar i. Lärarna rättar då inte sina egna elevers nationella prov. Det ges också i intervjuer exempel på samarbete och ämnesövergripande samarbete som lärarna menar stödjer en likvärdig betygssättning. Intervjuade lärare menar att vid de tillfällen de gjort gemensamma bedömningar av elevarbeten är de förvånansvärt överens om hur ett arbete ska bedömas.

Engelska

I sin planering av undervisningen är läraren noga med att redogöra för vilka kunskaper som eleverna ska uppnå i arbetsområdet. Det är enligt läraren ett sätt att göra kunskapskraven styrande för bedömningarna. Ett annat sätt är att lärarna i engelska diskuterar bedömningsfrågor i ämneslaget. Lärarna delger varandra sina planeringar och vad de tänkt bedöma. Det har enligt läraren bidragit till att lärarna tänker väldigt lika kring bedömning och betygssättning.

I engelska sker ingen sambedömning eller samrättning av elevarbeten. Inte heller nationella prov samrättas, det är enbart om läraren är tveksam till hur en lösning ska bedömas som denna diskuteras med en kollega.

Matematik

De tre lärarna i matematik i årskurs 9 har ett samarbete som innebär att de i möjligaste mån följer samma planeringar i undervisningen, har samma prov och att de diskuterar bedömningar med varandra. Det innebär enligt den intervjuade läraren en större säkerhet i bedömningsfrågor, även om lärarna inte har en regelrätt sambedömning av alla elevers arbeten. Lärarna i matematik planerar också att gemensamt "konkretisera E-nivån" i respektive årskurs och arbetsområde, men detta har ännu inte genomförts.

För att öka likvärdigheten i bedömningen av nationella prov samverkar lärarna kring rättningen. Alla lärare i matematik vid skolan deltar i rättningen av de nationella proven oavsett om läraren har årskurs 9 det aktuella året eller ej. Ingen lärare rättar de delar som har mer av bedömningskaraktär i sina egna elevers nationella prov.

Svenska

Liksom i engelska menar läraren att det är viktigt att vara noga med att i sin planering av undervisningen redogöra för vilka kunskaper som eleverna ska uppnå i arbetsområdet. Det är enligt läraren ett sätt att göra kunskapskraven styrande för bedömningarna. Lärarna i svenska delger också varandra sina planeringar och diskuterar bedömningsfrågor i arbetslaget.

I ämneslaget tar lärarna också upp specifika områden till diskussion. Till exempel har lärarna enskilt läst en elevuppsats och utifrån denna diskuterat "vad som är ett eget resonemang".

Lärarna samarbetar kring rättningen av de nationella proven, framförallt kring uppsatsdelen. Lärarna läser och skriver ett omdöme för uppsatser som andra lärares elever skrivit. Därefter diskuterar de gemensamt sådant som den lärare som gjort bedömningen anser vara svårbedömt.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att lärarnas arbete med att gemensamt tolka och förstå de nationella kunskapskraven för betyget E ger förutsättningar för att bedömning och betygssättning vid skolan sker mer likvärdigt. Det gemensamma arbetet i respektive ämneslag är också sådant som stärker förutsättningarna för likvärdighet i lärarnas bedömningar. Arbetet kan dock samordnas och förstärkas ytterligare, till exempel genom att även diskussioner om gränser mellan andra betygsteg systematiseras och att nationella prov regelmässigt samrättas.

1.3 Nyttjar läraren vid betygssättningen all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven och gör en allsidig bedömning av dessa kunskaper?

Här undersöks om läraren vid bedömning och betygssättning nyttjar all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven. Bland annat om lärarna använder sig av ändamålsenliga bedömningsformer som ger eleverna goda möjligheter att visa sina kunskaper på olika sätt. Här undersöks också hur nationella prov används för att bedöma elevernas kunskaper i förhållande till kunskapskraven och som stöd för betygssättningen.

Av skolförordningen framgår att nationella prov ska användas som stöd för betygssättningen i grundskolan.

För att öka den tillgängliga informationen om elevers kunskaper i förhållande till kunskapskraven kan bedömningstillfällen vara av olika slag, till exempel praktiska arbetssituationer, klassrumsdiskussioner, rollspel, laborationer och prov. Varierade bedömningsformer är ett sätt att minska felkällors påverkan på bedömningar.

Allmänt

Intervjuade elever uppger att de får visa sina kunskaper på olika sätt, men att variationen mellan olika lärare är stor. Eleverna bedömer att de överlag får "en rättvis chans" att visa sina kunskaper, även om de flesta redovisningar är skriftliga. Det som eleverna i första hand hänvisar till när det gäller att redovisa på olika sätt är att de kan visa sina kunskaper både muntligt och skriftligt.

Intervjuade lärare vid Alléskolan är medvetna om att eleverna behöver få visa sina kunskaper på olika sätt och ger olika exempel på hur de arbetar för att bredda underlaget för bedömning. I intervjuer med lärare ges flera exempel på hur de arbetar för att bredda sitt bedömningsunderlag, till exempel genom att låta eleverna vara med bestämma redovisningsform eller att eleverna redovisar i olika grupperingar inom klassen. Lärarna använder också sin kontinuerliga dokumentation som en grund för sina bedömningar. Samtidigt är lärarna medvetna om att arbete återstår för att eleverna generellt ska ges möjlighet att visa sina kunskaper på olika sätt.

Resultaten av de nationella proven används av respektive betygssättande lärare som ett av de underlag som påverkar betygssättningen av en elev. Resultatet på nationella prov tillmäts enligt intervjuade lärare varken större eller mindre betydelse än annat underlag de använder för att betygsätta eleverna. I efterhand analyseras skolans resultat och lärarna i respektive ämneslag diskuterar vilka områden/typ av uppgifter som eleverna klarar bra respektive mindre bra. Lärarna kommenterar också skriftligt sin syn på elevernas slutbetyg i åk 9 i förhållande till resultaten på nationella prov. Lärarna lämnar sin analys och sina kommentarer till rektorn.

Engelska

Intervjuade elever menar att de får visa sina kunskaper på ett allsidigt sätt även om skriftliga redovisningar dominerar. Det är framförallt skrivuppgifter som eleverna arbetar med i engelska som bedöms, inte "så mycket prov". Eleverna känner sig rättvist bedömda och menar att läraren vet vad respektive elev kan.

Den intervjuade läraren ger ett flertal exempel på olika sätt att låta eleverna redovisa sina kunskaper. Exempelen innebär att eleverna får redovisa både muntligt och skriftligt liksom i olika gruppkonstellationer. Läraren menar dock att olika typer av muntliga redovisningar som eleverna gör är tidsödande och att skriftliga elevarbeten därför dominerar som underlag för bedömningar. Lärarna i engelska använder resultaten på nationella provet som ett stöd i betygssättningen. Lärarnas erfarenhet är att elevernas resultat på nationella proven i engelska är något bättre än de betyg de ger eleverna. I sin skriftliga redovisning

till rektor menar lärarna att detta kan bero på att "elever som annars inte är så engagerade skärper sig och går in för provet".

Matematik

Intervjuade elever uppfattar att de i första hand ges möjlighet att visa sina kunskaper genom de prov och diagnoser de genomför i matematik. Några elever hänvisar till andra sätt att visa vad man kan, till exempel hur "bra" eleven jobbar på lektioner till exempel vid de problemlösningar eleverna gjort två och två. Eleverna är dock osäkra på hur mycket andra sätt att visa kunskaper på än skriftliga påverkar lärarens bedömning.

Läraren menar att det finns andra sätt än prov för eleverna att visa sina kunskaper. Även om det kan vara svårt att få tiden att räcka till och läraren vid muntliga övningar i grupp måste lämna den övriga klassen så förkommer sådana tillfällen. Att i bedömningssyfte använda till exempel gruppövningar kan också vara svårt då vad olika elever bidragit med i arbetet inte självklart framgår.

Lärarna anger i sin redovisning till rektor att de använder resultaten på det sätt som enligt Skolverkets anvisningar är avsett. I den analys som ämneslaget i matematik gjort kring slutbetyg och resultat på nationella prov konstaterar lärarna konstaterat "att det finns en stor överensstämmelse mellan betyg och resultat".

Svenska

Enligt intervjuade elever har eleverna möjlighet att på olika sätt visa vad de kan. Flertalet av de intervjuade eleverna menar att skriftliga redovisningsformer dominerar, men att även andra sätt är vanliga. Exempel som eleverna nämner är presentationer för klassen och grupparbeten. Eleverna uppfattar det också som att de bedöms utifrån "om de är en bra lyssnare" när en annan elev redovisar.

Den intervjuade läraren ger exempel på olika sätt att låta eleverna redovisa sina kunskaper genom både muntliga och skriftliga uppgifter. Ett exempel på muntligt underlag för bedömning är att några elever spelar teater för övriga klassen.

I sin analys av relationen mellan slutbetyg och nationella prov konstaterar lärarna att många elever inte har lyckats med uppsatsskrivningen. Detta förklarar lärarna med att många elever har missförstått ämnet, skrivit för lite och inte följt instruktionerna. Lärarna har också delvis utvärderat den egna undervisningen och konstaterar bland annat att de behöver jobba mer med "skrivandets hantverk" medan de uppfattar det som att de arbetar bra med läsning. Lärarna konstaterar också att det behövs mer av sambedömning och gemensamma rätt-

ningsdagar, och att skolledningen är ansvarig för att tid för dessa diskussioner avsätts.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att lärarna vid Alléskolan i viss mån använder ett allsidigt underlag för att bedöma elevernas kunskaper, men att lärarna behöver fortsätta arbeta för att underlaget som eleverna bedöms utifrån ska vara så allsidigt som möjligt.

De samtal som sker i ämnesgrupperna kring hur avvikelser mellan skolans resultat på nationella prov och slutbetyg kan tolkas och förklaras visar att ett arbete pågår för att säkra likvärdiga bedömningar. Skolan bör dock sträva efter att samrättning och sambedömning av nationella prov sker regelmässigt.

1.4 Hur arbetar läraren för att eleverna ska känna förtroende för bedömning och betygssättning?

Här undersöks hur lärarna arbetar för att eleverna ska känna förtroende för bedömning och betygssättning. Detta kan bland annat ske genom att låta varje elev få tillfälle att utveckla förmågan att bedöma egna och andras resultat. Här undersöks också hur lärarna kan förklara för eleverna syftet med de aktiviteter som sker, vilka kunskaper eleverna ska ges möjlighet att utveckla samt på vilket sätt de ska få visa sina kunskaper.

Enligt läroplanen är skolans mål att varje elev utvecklar förmågan att bedöma sina och andras resultat. Skollagen anger att barn och elever ska ges inflytande och kunna påverka utbildningen. Enligt Skolverkets allmänna råd bör lärare se till att eleverna förstår syftet med undervisningen och vilka kunskaper de ska ges möjlighet att utveckla samt hur de ska få visa sina kunskaper. Vidare anges att lärarna ska använda sig av effektiva rutiner och former för dokumentation som väl återspeglar elevernas kunskaper och ger grund för kommunikation av bedömning med elever samt inte innehåller integritetskänsliga uppgifter. Forskning och erfarenhet visar att elevernas förståelse av bedömning ökar om lärarna arbetar med kamratbedömning. Om lärarna använder strukturerade metoder för att försäkra sig om att eleverna uppfattar undervisningens syfte och de uppgifter de ska genomföra ökar elevernas möjligheter att tillägna sig kunskap.

Allmänt

På Alléskolan arbetar lärarna på olika sätt för att eleverna ska känna förtroende för den bedömning och betygssättning som sker på skolan. I naturorienterande ämnen och i matematik använder lärarna i viss mån samma prov och sambe-

dömer elevsvaren för att öka samstämmigheten i bedömningarna. Lärarna menar också att de genom att vara transparenta med vad de bedömer ökar elevernas förtroende för deras bedömningar. Någon lärare uttrycker det som "det handlar om att berätta för eleverna hur man tänkt när man rättar". Lärarna tolkar det faktum att de får få frågor från eleverna om betygssättningen som ett tecken på att eleverna har förtroende för dem.

Intervjuade elever känner överlag förtroende för de bedömningar och den betygssättning som lärarna gör. Förtroendet bygger i första hand på att de litar på läraren, även om det förekommer att elever i intervjuer hänvisar till kunskapskraven och lärarnas vana att presentera kunskapskraven för dem. Eleverna menar dock att lärarna inte tillsammans med dem tolkat vad olika kvaliteter i kunskapskraven innebär. Det som alla lärare oavsett ämne gör är, enligt eleverna, att redogöra för kunskapskraven för betyget E. Enligt eleverna är det inte vanligt att lärare "pratar om hur man ligger till", men betyget kommer ändå inte som en överraskning.

Ett av skolans mål är enligt läroplanen för grundskolan (Lgr 11) att varje elev ska utveckla förmågan att själv bedöma sina resultat och ställa egen och andras bedömning i relation till de egna arbetsprestationerna och förutsättningarna. Beprövad erfarenhet visar också att kamratbedömning är ett sätt att utveckla kunskaper och att förstå kvaliteter i egna och andras arbeten. Det framkommer i intervjuer med lärare och elever att det är mindre vanligt på Alléskolan att eleverna bedömer sitt eget eller andras arbeten. Enstaka exempel finns dock inom flera ämnen enligt lärare och elever. Vid några tillfällen har eleverna gjort kamratbedömningar, men inte fått ta del av varandras bedömningar. Att eleverna tillsammans reflekterar över vad de lärt av undervisningen är enligt eleverna mycket ovanligt.

Engelska

Eleverna menar överlag att betyget speglar deras kunskaper och att de har förtroende och förståelse för lärarens betygssättning. Eleverna känner också att de alltid kan fråga läraren om de undrar över sitt betyg eller vill ha råd kring hur de kan höja betyget. Eleverna uppger att de sällan bedömer sina egna eller varandras arbeten. Det har dock vid något tillfälle förekommit att läraren med utgångspunkt i tidigare elevarbeten tydliggjort vad som kännetecknar arbeten av olika kvalitet.

Läraren menar att elevernas förtroende bygger på att läraren försöker vara tydlig med var eleverna befinner sig kunskapsmässigt. Om en elev önskar det har läraren också samtal med eleven kring sin bedömning och betygssättning av eleven. Läraren har dock inte som rutin för att informera eleverna, utan det är eleven som får efterfråga information.

Matematik

Eleverna menar att betyget speglar deras kunskaper. Eleverna känner förtroende för läraren, men gör också sin bedömning utifrån att de får kraven förklarade för sig och har möjlighet att diskutera dessa inför ett nytt arbetsområde. Det förekommer enligt eleverna inte att de bedömer egna eller andras arbeten. I samband med prov kan eleverna gå till läraren för att diskutera sitt resultat.

Att lärarna i matematik använder samma prov och samrättar proven är ett sätt att öka förtroendet för bedömning och betygssättning som läraren lyfter fram. Läraren har också prövat att låta eleverna delta i arbetet med att definiera vad som krävs för betyget E inom ett arbetsområde. Överlag menar läraren att om bedömningarna är transparenta så ökar elevernas förtroende för bedömningarna. Däremot har läraren inte på ett systematiskt sätt involverat eleverna i att bedöma egna eller andras arbeten.

Svenska

Även i ämnet svenska har de intervjuade eleverna förtroende för betygssättningen. Elevernas förtroende bygger på att eleverna litar på att läraren gör en riktig bedömning. Eleverna menar att lärarens sätt att arbeta och de bedömningar som görs löpande gör att de känner igen sig i betyget. Det finns också elever som hänvisar till utvecklingssamtalen och menar att de känner igen betyget utifrån det som sagts vid samtalet.

Läraren menar att elevernas förtroende bygger på att läraren försöker vara tydlig med var eleverna befinner sig kunskapsmässigt. Om en elev önskar det har läraren också samtal med eleven kring sin bedömning och betygssättning av eleven. Läraren har dock inte som rutin för att informera eleverna, utan det är elever som efterfrågar som får information.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att flertalet av de elever som deltagit i granskningen vid Alléskolan har förtroende för lärarnas bedömning och betygssättning. Elevernas förståelse och därmed förtroende bör kunna öka ytterligare genom att lärarna i större utsträckning diskuterar och tolkar kunskapskraven tillsammans med eleverna och involverar dem i att bedöma kvaliteten i egna och andras arbeten. Ett sätt att utveckla verksamheten kan därför vara att planera verksamheten så att eleverna får större möjligheter att diskutera vad som är kännetecknen på kvalitet i egna och andras arbeten. Ett sådant arbetssätt ger ökade förutsättningar för eleverna att förstå hur de ska arbeta för att ha möjlighet att förbättra sina resultat.

2 Skapar rektor förutsättningar för kunskapsbedömning och betygssättning enligt styrdokumentet?

2.1 Hur ger rektor stöd till enskilda lärare och stödjer lärares samarbete om bedömning och betygssättning?

Här undersöks hur rektor arbetar för att stödja lärarna i deras arbete med att bedöma elevernas kunskaper samt hur rektor tar ansvar för att betyg sätts enligt bestämmelserna.

Enligt läroplanen har rektor ett särskilt ansvar för att personalen får relevant kompetensutveckling. Skolverkets allmänna råd anger att lärare tillsammans regelbundet bör analysera och diskutera hur olika elevprestationer bedöms i förhållande till kunskapskraven. Rektor bör stödja lärarna i detta arbete genom att tillsammans med dem utveckla gemensamma former och rutiner för att utvärdera elevernas kunskaper. Vidare bör rektor skapa förutsättningar för och stödja lärarna i arbetet med att utveckla effektiva former och rutiner för dokumentation.

Rektor har ansvar för att lärarna får kompetensutveckling för att professionellt kunna utföra sina uppgifter. En central uppgift för lärare är att bedöma och betygssätta elever.

Lärarna vid skolan uppger att de fått generell kompetensutveckling i frågor som rör bedömning i samband med att läroplanen för grundskolan (Lgr 11) infördes. Även senare har tillfällen för kompetensutveckling i bedömningsfrågor anordnats. Hösten 2013 anordnades en kommungemensam kompetensutveckling kring bedömning och betyg. Bland de frågeställningar som lärarna hade i uppgift att diskutera fanns jämförelse mellan skolans resultat på nationella prov och motsvarande slutbetyg.

Ämneslagen träffas, enligt rektor och intervjuade lärare, regelbundet för diskussioner om aktuella frågor inom respektive ämne, bland annat bedömning och betygssättning. Rektor deltar i ämneslagens möten eller tar del av ämneslagens protokoll för att hålla sig informerad om diskussionerna i ämneslagen. Skolans utvecklingsledare gör också lektionsbesök för att senare kunna ta upp utvecklingsområden med lärarna. Rektor har också givit lärarna i uppdrag att diskutera vad som karaktäriserar betyget E i respektive ämne. Lärare berättar också om kompetensutveckling kring formativ bedömning och uppfattar det som ett stöd i arbetet med bedömning och betyg. Bland annat har Alléskolan

haft samarbete med ett par andra skolor inom och utom kommunen, bland annat kring formativ bedömning.

Enligt intervjuade lärare är rektor alltid tillgänglig för dem om de vill diskutera frågor om till exempel bedömning. Lärarna menar också att rektor är positiv till de initiativ som lärarna tar.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att rektor vid Alléskolan tar ansvar för att lärarna får kompetensutveckling inom området bedömning och i stor utsträckning stödjer lärarna i arbetet med att utveckla gemensamma former och rutiner för att utvärdera elevernas kunskaper.

Stödet till lärarna kan dock utvecklas ytterligare genom utvärdering av elevernas kunskaper diskuteras på skolnivå. De argument som lärarna i sina analyser använder för att förklara avvikelser mellan resultat på nationella prov och slutbetyg är i hög utsträckning kopplade till undervisningens inriktning och elevernas förståelse av uppgifterna i proven. Denna diskussion bör vidgas så att den även omfattar till exempel skolans former och rutiner för utvärdering av elevernas kunskaper.

2.2 Hur arbetar skolan i sitt kvalitetsarbete med frågor rörande bedömning och betygssättning?

Här undersöks hur rektor tar ansvar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till nationella mål och om lärarna systematiskt och kontinuerligt utvärderar i vilken mån de bedömnings- och dokumentationsformer som används är ändamålsenliga.

Enligt skollagen ska kvalitetsarbete på enhetsnivå genomföras under medverkan av lärare, övrig personal och elever. Rektor ansvarar enligt läroplanen för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. Enligt Skolverkets allmänna råd bör rektor tillsammans med lärarna systematiskt och kontinuerligt följa upp och utvärdera de rutiner och former för dokumentation som används så att de är effektiva och ändamålsenliga för ett systematiskt kvalitetsarbete. Rektor bör skapa rutiner för hur kvalitetsarbetet ska bedrivas på enheten.

Enligt Skolverkets stödmaterial "Kunskapsbedömning i skolan" kan den information som läraren samlar in för att bedöma elevernas kunskaper, i syfte att kunna ge god återkoppling (formativ bedömning), även tjäna till att utveckla undervisningen.

Alléskolan har upprättat en "Uppföljning av kvalitetsarbetet - Grundskola årskurs 7 – 9". I denna redovisas i tabellform bland annat skolans resultat på nationella prov, kunskapsresultaten i respektive ämne och årskurs samt det genomsnittliga meritvärdet. Några analyser av resultaten eller möjliga förbättringsåtgärder redovisas inte i uppföljningen, däremot är sammanställningen underlag för diskussioner mellan lärarna på konferens-/utvärderingsdagar. De olika ämnesgrupperna redovisar skriftligt från sina diskussioner och analyser av resultaten.

I intervjuer menar lärare att de är involverade i uppföljning och utvärdering av kunskapsresultaten genom diskussionerna i ämnesgrupperna. Lärarna har däremot inte kännedom om vad denna redovisning av ämnesgruppernas diskussioner och analyser används till. Lärarna har inte heller tillgång till en helhetsbild av skolans resultat. I intervjuer uttrycker lärare att de "diskuterar i ämneslagen och sedan blir det inte mycket mer" eller att "än så länge vet vi inte hur detta ser ut, vi har inte fått respons på skolans resultat". Flera lärare uppger att skolan håller på att byta modell för kvalitetsarbetet och att detta kan påverka hur mycket kännedom de har om. Enligt rektor håller en ny kvalitetsmodell på att implementeras i kommunen.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att rektor behöver arbeta för att alla lärare ska känna till och känna sig delaktiga i hela processen med att följa upp och utvärdera skolans samlade kunskapsresultat. De sammanställningar som redovisas i "Uppföljning av kvalitetsarbetet" är en bra utgångspunkt för detta arbete.

Syfte och frågeställningar

Skollagen anger allmänna bestämmelser om betygssättning. I skolförordningens 6 kapitel och i gymnasieförordningens 8 kapitel finns bestämmelser om betygssättningen i grund- respektive gymnasieskola. Rektor har ansvar för att betygssättning sker enligt skollagen och andra författningar. Skolverket förordar att lärare kontinuerligt analyserar de kunskaper som elever visar utifrån vad som behandlats i undervisningen. Lärarna bör också använda sig av ändamålsenliga bedömningsformer som ger eleverna goda möjligheter att visa sina kunskaper på olika sätt. Skolinspektionen framhåller i en forskningsöversikt den formativa bedömningen samt kollegiala samtal om mål, värderingar och bedömningar av resultat som framgångsfaktorer. Olika gransknings- och tillsynsrapporter samt utvärderings- och forskningsrapporter visar att det är oklart på vilka grunder bedömningar görs och betyg sätts.

Denna kvalitetsgranskning syftar till att bedöma likvärdighet och kvalitet i betygssättningen i ett antal grund- och gymnasieskolor. Granskningen fokuserar på betygens avspeglning av elevernas kunskap och hur skolorna använder de nationella proven för att styra sin betygssättning mot ökad likvärdighet inom ämnena engelska, matematik och svenska.

De centrala frågeställningarna är:

- Beslutar lärare om betyg med utgångspunkt i de krav som anges i styrdokumentet?
- Skapar rektor förutsättningar för kunskapsbedömning och betygssättning enligt styrdokumentet?

Metod och material

Projektet har i huvudsak använt dokumentstudier och intervjuer för att få underlag för att besvara projektets frågeställningar. Dokumentstudier har gjorts av offentlig statistik avseende de ingående skolornas resultat i form av betyg och resultat på nationella prov. Även dokument från de representerade skolorna har studerats, bland annat en av rektor upprättad verksamhetsredogörelse. Andra dokument från skolorna som har studerats är exempel på underlag vid olika bedömningstillfällen och dokumentation om elevers kunskapsutveckling.

Vid varje skolbesök har intervjuer genomförts med elever i årskurs 9 alternativt elever i gymnasieskolan (både individuellt och i grupp), lärare (både individu-

ellt och i grupp) samt rektor. Besöken har avslutats med en återkoppling till rektor och lärare kring inspektörernas preliminära bedömningar.

Vid Alléskolan intervjuades, förutom skolans rektor, 9 elever och 8 lärare. Ämnena engelska och svenska representerades i de enskilda intervjuerna av samma lärare.

Skolinspektionens omrättning av nationella prov

År 2013 har Skolinspektionen omrättat 31 800 elevlösningar av nationella prov på delprovsnivå från 461 skolor. Ett slumpmässigt urval av elevlösningar gjordes vid omgång 4 bland de obligatoriska proven i grundskolan och gymnasieskolan. Proven omfattar ämnena svenska/svenska som andraspråk för årskurs 6 och ämnena engelska, matematik, svenska/svenska som andraspråk och de naturorienterande ämnena biologi, fysik och kemi i årskurs 9. I gymnasieskolan omfattar urvalet kursproven i engelska 5, matematik 1a, 1b och 1c och svenska 1/svenska som andraspråk 1. Urvalet genomfördes på ett sådant sätt att erhållna resultat skulle vara representativa dels på nationell nivå per ämne och årskurs, dels på skolnivå för de utvalda skolorna ämnena engelska, matematik och svenska/svenska som andraspråk i årskurs 9 i grundskolan och gymnasieskolan.

490 skolor kontaktades och ombads skicka in kopior av rättade elevlösningar till Skolinspektionen. Den ursprungliga rättningen och annan information som kunde leda till identifiering av enskilda elever togs bort. Drygt 140 ämnesutbildade och erfarna lärare kontrakterades för att rätta om proven. Resultat från omrättningen jämfördes med skolans ursprungliga rättning.